

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1907, kl. 1 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förebyggande af försäljning af eter- eller sprithaltiga läkemedel under sådana förhållanden, att de kunna användas såsom rusgifvande medel.

Uti en inom Andra Kammaran väckt motion, n:o 185, hafva herr *L. J. Carlsson* i Malmberget m. fl. hemställt, att Riksdagen behagade i förnyad skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att de i 2 § af kungl. förordningen angående handel med eter samt eter- eller sprithaltiga läkemedel af den 8 december 1876 omnämnda eter- eller sprithaltiga läkemedel ej vidare må, såsom hittills på många platser inom landet förekommit, från apotek försäljas eller eljest utlämnas under sådana förhållanden, att de kunna användas såsom rusgifvande medel.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, till hvilket motionen blifvit hänvisad till förberedande behandling, har däröfver afgifvit följande utlåtande:

Till stöd för motionen anföres hufvudsakligen, att nu gällande bestämmelser till förhindrande af eter- och sprithaltiga läkemedels utlämnande från apotek under sådana förhållanden, att skälig anledning förekomme till antagande, att desamma voro ämnade att såsom rusdrycker användas, icke visat sig i praktiken tillfredställande. Tillämpningen af det i förord-

*Motionärer-
nas motive-
ring.*

ningen den 8 december 1876 § 2, mom. 2 i detta afseende stadgade förbudet hade nämligen nästan uteslutande öfverlämnats åt vederbörande apoteksföreståndares personliga godtfinnande, hvarför dessa kunnat opåtaladt öfverskrida förbudet, så mycket mera som det vid juridiskt befrande af förseelser mot förordningen visat sig ej vara möjligt att mot de åtalades bestridande kunna leda i bevis, att ifrågavarande läkemedel utlämnats, oaktadt anledning förekommit att antaga, att desamma varit ämnade att såsom rusgifvande medel användas.

Redan år 1898 hade därför Riksdagen hemställt till Kungl. Maj:t, att åtgärder måtte vidtagas till bättre motverkande af den dryckenskap, som, enligt hvad erfarenheten visat, vållades genom missbruket af berörda läkemedel; denna hemställan hade dock icke ledt till åsyftadt resultat. Anledningen härtill, säga motionärerna, »kunna vi ej uttala oss om, men att förutvarande missförhållandet så skulle hafva förbättrats, att Kungl. Maj:t på grund däraf ansett den af Riksdagen önskade åtgärden obehöfelig, kan i alla händelser ej vara fallet, enär detsamma på många platser — förnämligast i de norrländska länen — är så i ögonen fallande, att pressen gång efter annan måst klandrande inskrida däremot».

Efter att hafva meddelat utdrag ur ett sådant pressutalande från år 1906 föreslå motionärerna därför, att Riksdagen måtte förnya sin hemställan till Kungl. Maj:t om åtgärders vidtagande till förhindrande af att eter- eller sprithaltiga läkemedel må från apotek försäljas eller eljest utlämnas under sådana förhållanden, att de kunna användas såsom rusgifvande medel.

*Riksdagens
skrifvelse år
1898.*

Den af motionärerna omnämnda riksdagsskrifvelsen af år 1898 för-
anleddes af en inom Andra Kammaren väckt motion, hvari yrkades, att § 2 mom. 2 i kungl. förordningen den 8 december 1876 måtte erhålla följande lydelse: Utan läkares recept må hvarken de i nästföregående moment omförmälda eller andra läkemedel, som innehålla brännvin eller sprit, från apotek försäljas eller eljest utlämnas, såvida de kunna användas såsom rusgifvande medel. Den på grund af motionen aflåtna skrifvelsen innehöll i hufvudsak följande:

»Då tidens nykterhetssträfanden ginge ut på att genom en försvårad åtkomst af spritdrycker åstadkomma inskränkning i deras begagnande, vore det beklagligt att på platser, där brännvinsförsäljning icke funnes, den goda verkan häraf i sedligt och ekonomiskt hänseende motverkades af

den på apotek i sådana orter i stor omfattning bedrifna handel med »Hoffmans droppar» — en blandning af eter och sprit — samt med andra s. k. läkemedel som innehölle brännvin. Jämte »Hoffmans droppar» användes såsom berusningsmedel äfven de s. k. röda nervdropparna eller »doktor Halls droppar», bestående af rosmarin- och lavendelsprit, försatt med något kanel och muskot samt färgad med sandel. Åt dryckenskapen mera hemfallna individer öfverlastade sig medelst »slagvatten», »rigabalsam» och »beska droppar», hvilka varor genom sin sammansättning vore att anse såsom verkliga spritdrycker och icke syntes kunna tjäna till läkemedel, men dock likasom de förutnämnda tillblandningarna försåldes från apoteken och förtärdes i stor myckenhet.»

På grund af Riksdagens hemställan, yttrades därefter vidare i skrifvelsen, hade en förordning angående handel med eter samt eter- eller sprithaltiga läkemedel utfärdats den 8 december 1876, hvilken förordning emellertid ej visat sig vara tillfyllestgörande. »Densamma innehåller visserligen i 2 § 2 mom. ett stadgande, hvarigenom förbjödes att utan läkarecept från apotek försälja eller eljest utlämna »Hoffmans droppar» eller andra läkemedel, som innehålla brännvin eller sprit, såvida anledning förekommer att antaga, att de äro ämnade att såsom rusgifvande medel användas. Det måste likväl alltid blifva högst vanskligt — för att icke säga omöjligt — för åklagaren att bevisa, att apotekare, som sålt dylika varor, haft anledning antaga, att de varit ämnade att användas för omförmälda ändamål.»

Då Riksdagen funnit ifrågavarande missförhållanden medföra betänkliga vådor för befolkningens sedlighet och sundhet och antog, att missbruket säkerligen komme att fortfara, så länge det vore tillåtet att i lika vidsträckt mån som dittills utan läkares recept från apotek utlämna ifrågavarande berusande medel, så anhöll Riksdagen alltså, det täcktes Kungl. Maj:t »låta omarbota 2 § 2 mom. 1 stycket i kungl. förordningen den 8 december 1876 angående handel med eter samt eter- eller sprithaltiga läkemedel så, att därigenom bättre än nu må kunna motverkas den dryckenskap, som, enligt hvad erfarenheten visat, vållas genom missbruket af berörda läkemedel.»

Öfver denna Riksdagens hemställan infortrade Kungl. Maj:t utlåtanden dels från medicinalstyrelsen, dels från länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Medicinalstyrelsen afgaf sitt yttrande den 14 november 1898 efter att förut i ärendet hafva hört apotekaresocietetens direktion. Nämnda

*Medicinal-
styrelsens
yttrande.*

direktion hade därvid uttalat den uppfattning, att försäljningen i handköp af eter- och sprithaltiga läkemedel minskats högst väsentligt efter utfärdandet af förordningen den 8 december 1876, utom möjligen i de nordligaste länen, samt att åtkomsten af dessa läkemedel, som för vissa grupper af arbetsbefolkningen hade stor betydelse, icke borde onödigtvis försvåras, hvilket skulle blifva förhållandet, om de icke finge expedieras annat än efter läkares recept. Snarare vore då lämpligt, »om ett visst maximum för den mängd, som i handköp af sprithaltiga läkemedel finge på en gång utlämnas, kunde bestämmas», exempelvis 100 gram, utom i »de norrländska länen och de orter i öfrigt, där en jämförelsevis ringa befolkning är spridd öfver ett vidsträckt område och där behofvet af att i hemmen äga förråd af läkemedel kan anses vara mera afsevärdt», för hvilka orter direktionen ansåg böra föreskrifvas, att köpare, som styrkte sig hafva sitt hemvist på mer än 5 mils afstånd från närmaste apoteks-inrättning, skulle mot skriftlig rekvisition, hvori han jämväl förband sig att icke använda läkemedlet till rusdryck, utbekomma 500 gram.

Medicinalstyrelsen förklarade sig för sin del antaga, att de i Riksdagens skrifvelse omordade missbruken, hvilka på senare tiden egentligen endast förekommit i de trakter af landet, där införsel och försäljning af brännvin förr varit förbjuden, skulle i det närmaste upphöra, sedan nämnda förbud genom kungörelsen den 31 december 1897 upphört att gälla, emedan skillnaden i pris mellan brännvin och sprithaltiga läkemedel helt visst komme att minska begäret efter sistnämnda medel såsom brännvinssurrogat. Skulle emellertid ändrade bestämmelser angående handeln med eter- eller sprithaltiga läkemedel ändock anses behöfliga, kunde medicinalstyrelsen hvarken förorda ett *allmänt* förbud mot försäljning i handköp af läkemedel, som innehölle brännvin eller sprit och som vore af den beskaffenhet, att de kunde användas såsom rusgifvande medel, ej heller apotekaresocietetens direktions förslag om bestämmandet af vissa kvantiteter, som skulle få i handköp på en gång utlämnas. Skulle förbud, som i förra fallet afses, utfärdas, så borde nämligen detsamma inskränkas till de län, där missbruken af de ifrågavarande medlen nästan uteslutande gifvit sig till känna, d. v. s. till de nordligaste länen i riket, och mot apotekaresocietetens direktions förslag kunde med fog den invändning göras, att en sådan undantagslagstiftning för vissa orter helt visst komme att befordra de anmärkta missförhållandena därstädes, då litet hvar utan egentlig svårighet skulle utbekomma långt större kvantitet eter eller »Hoffmans droppar» och

dylikt, än som i allmänhet erfordrades för att frambringa berusning, hvarförutom kontroll icke kunde utöfvas, att icke samma person själf eller genom ombud upprepade gånger på dagen utbekomme ett eller flera sprithaltiga läkemedel till den mängd direktionen såsom maximum föreslagit.

Konungens befallningshafvande i såväl Norrbottens som Västerbottens län afstyrkte i sina afgifna utlåtanden hvarje slags undantagslagstiftning beträffande handeln med eter- eller sprithaltiga läkemedel inom dessa län, emedan ifrågavarande medel, för hvilka befolkningen hyste stort förtroende vid behandling af många sjukdomar, därigenom skulle komma att väsentligen fördyras och göras mycket svåråtkomliga. Konungens befallningshafvande i Jämtlands län afstyrkte visserligen det ifrågasatta förbudet mot utlämnande af de berörda läkemedlen annat än efter läkarerecept, men föreslog däremot utfärdandet af en föreskrift om att eter- och sprithaltiga läkemedel icke skulle få utlämnas utan recept annorledes än mot skriftlig rekvisition, som tillika borde innehålla förklaring, att läkemedlet ej skulle användas såsom berusningsmedel. Därjämte ifrågasattes, huruvida icke den myckenhet, som sålunda skulle få utlämnas, kunde inskränkas till högst 300 gram för på landet boende tjänstemän, jordbrukare, fabriksföreståndare och andra, hvilka kunde behöfva förråd af dylika läkemedel för flera personer än blott egen familj, samt i andra fall till högst 50 gram.

Länsstyrelsernas yttranden.

Vid föredragning af ärendet den 17 november 1899 fann Kungl. Maj:t härefter den af Riksdagen i ämnet gjorda framställningen icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Att Riksdagens ofvanberörda skrifvelse sålunda icke ledde till någon ändring i 1876 års förordning torde väl dels hafva berott på svårigheten att finna någon lämpligare form för ett stadgande om inskränkning i rätten att från apotek försälja eter- och sprithaltiga läkemedel, dels på förhoppningen om att missbruken vid försäljning af dessa varor skulle alltmera komma att af sig själf försvinna. Denna förhoppning synes emellertid, om man får döma af de meddelanden, motionärerna i detta afseende lämnat, icke under de gångna åren hafva uppfyllts. Visserligen torde antalet af de apotekare i landet, hvilka på senare tider bevisligen gjort sig skyldiga till missbruk i här förevarande afseende, hafva varit mycket ringa, men redan den omständigheten, att sådana missbruk alltjämt existera och äro synnerligen svåra att konstatera, synes dock utskottet vara tillräckligt skäl för att motivera yrkandet på en ändring i de uppenbarligen icke tillfredsställande föreskrifterna rörande apotekens handel med eter- eller sprithaltiga läkemedel.

Utskottets yttrande.

Ett *allmänt* förbud för apotekare att i handköp, d. v. s. annorlunda än efter läkares recept, försälja läkemedel, som innehålla eter eller sprit, skulle visserligen, såsom motionärerna vid 1898 års riksdag framhålla, vara ett kraftigt medel till bekämpande af den så kallade dropphandeln å apoteken, men torde dock knappast böra ifrågasättas, emedan de berörda läkemedlen skulle genom ett sådant förbud komma att högst betydligt fördyras, hvarförutom tidsförlusten vid läkares uppsökande och svårigheten att anskaffa de erforderliga läkarrecepten mångenstädes skulle bereda allmänheten afsevärda obehag. Icke heller synes det utskottet lämpligt att, såsom apotekaresocietetens direktion i anledning af nyssnämnda års riksdagsskrivelse föreslog, bestämman ett visst maximum för den mängd, som i handköp af eter- eller sprithaltiga läkemedel finge på en gång utlämnas, emedan halten af eter och sprit i de nu brukliga läkemedlen af förutnämnda slag växlar rätt betydligt, hvarför en sådan föreskrift uppenbarligen måste blifva opraktisk, såvida ej den i handköp tillåtna mängden af läkemedlet göres beroende af detsamma eter- eller sprithalt, hvilket måhända icke skulle vid en närmare pröfning visa sig vara omöjligt att föreskrifva.

En annan utväg kunde ju ock gifvas och vara värd att tagas i öfvervägande, nämligen att i fråga om här berörda läkemedel föreskrifva bestämmelser, liknande dem, hvilka förefinnas beträffande rättigheten att köpa och innehafva vissa explosiva varor, d. v. s. att vederhäftighetsintyg från präst, kommunalordförande, kronolänsman eller andra skulle företes för att berättiga till erhållande af dessa läkemedel annorledes än efter läkares recept. Denna säkerhetsåtgärd har i de fall, på hvilka den hittills tillämpats, visat sig vara i stånd att icke oväsentligt förekomma förut rådande missförhållanden och torde icke heller för allmänheten medföra så synnerligen stora olägenheter.

Att utan föregående utredning afgifva något närmare förslag till ändring i nu gällande föreskrifter beträffande handeln å apotek med eter- och sprithaltiga läkemedel är emellertid mycket vanskligt. Utskottet, som dock, enligt hvad ofvan anförts, funnit det af motionärerna påvisade förhållandet värdt all uppmärksamhet och som varmt behjärtar, att något måste blifva åtgjort för vinnande af rättelse i de rådande missförhållandena, föreslår därför, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärernas hemställan,

att Andra Kammarerna ville för sin del besluta att i förnyad skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder,

att de i 2 § af kungl. förordningen angående handel med eter samt eter- eller sprithaltiga läkemedel af den 8 december 1876 omnämnda eter- eller sprithaltiga läkemedel ej vidare må från apotek försäljas eller eljest utlämnas under sådana förhållanden, att de blifva missbrukade såsom rusgifvande medel.

Denna utskottets hemställan har af Andra Kammaren bifallits och beslutet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott.

Såsom af redogörelsen i det återgifna utskottsbetänkandet framgår, har det nu ifrågavarande ärendet i anledning af Riksdagens framställning senast år 1899 varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, hvarvid Kungl. Maj:t efter medicinalstyrelsens och Konungens befallningshafvandes i Norrbottens, Vesterbottens och Jämtlands län hörande funnit Riksdagens berörda framställning icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Några nya skäl, som kunde föranleda Riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning, hafva motionärerna icke, enligt utskottets uppfattning, förebragt.

Redan med nuvarande föreskrifter rörande handel med eter- eller sprithaltiga läkemedel borde det icke vara omöjligt att stäfja de af motionärerna påvisade missbruken. De torde nämligen förnämligast utöfvas i mera aflägsna byggder vid marknader, auktioner, kyrkhelger och andra tillfällen, då mycket folk samlas, och under omständigheter, som göra det uppenbart, att inköpen af de ifrågavarande läkemedlen ske i berusningsändamål, hvarför genom åklagaremaktens ingripande den olaga handeln med eter- eller sprithaltiga läkemedel bör kunna i väsentlig mån hämmas.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

att Första Kammaren icke måtte biträda det af
Andra Kammaren i ämnet fattade beslut.

Stockholm den 1 maj 1907.

Å utskottets vägnar:

CH. E. VON OELREICH.
